

A társadalomtudományok, a társadalmi innovációk és a felsőoktatás

"We cannot solve our problems with the same thinking we used when we created them." /Nem oldhatjuk meg problémáinkat ugyanazzal a gondolkodásmóddal, mint amilyennel létrehoztuk őket. (Albert Einstein)

A témaválasztás indoklása

A nemzetközi rendszerben a XX. század utolsó szakaszát és a XXI. század első évtizedeit egyrészt hatalmas változások történelmileg szinte példátlan jelentőségű egyidejűsége másrészt e folyamatok közötti sokoldalú kölcsönhatások jellemzik.

A világot különböző forrásokból fakadó és könnyen válságokká mélyülő ökológiai, gazdasági és társadalmi problémák szövik át, amelyek kezelésével kapcsolatos igények minőségileg új feladatok elé állították a nemzetközi együttműködési rendszert, az állami intézményeket és a társadalmak különböző szervezeteit, a politikai pártoktól az egyházakig és természetesen, a tudományos közösségeket is.

A világfejlődés a jövő szempontjából óriási fontosságú útelágazáshoz érkezett. Az útkezesés a bizonytalanabbá, nehezen áttekinthetővé s kiszámíthatatlanabbá vált. Minden korábbinál nagyobb mértékben jelentek meg az igények a képességek javítására annak érdekében, hogy a folyamatokat hatékonyabban, s a társadalmak érdekében tudják befolyásolni. Mindezek nyomán minőségileg új feladatok fogalmazódtak meg a társadalomtudományok valamennyi ága számára. Hagyományos feladataikon túlmenően döntő fontosságúvá vált minden szinten, az egyénektől a globális rendszerig a kockázati tényezők, a válságok, a különböző konfliktusok okainak és lehetséges következményeinek megvilágítása, illetve ilyen helyzetek kibontakozása megakadályozásához szükséges feltételek megfogalmazása és a szükséges változások végrehajtásának segítése. Ezek a feladatok különösen fontossá tették az alkalmazott társadalomtudományi kutatásokat.

Az alkalmazott társadalomtudományok fontossága és szerepe

Az alkalmazott társadalomtudományok a különböző diszciplínák olyan területei, főleg a közgazdaságtudományban, a jogban és az államtudományban, a politikatudományban, a szociológiában és a lélektanban, amelyek az alap kutatások eredményeit igyekeznek hasznosítani a különböző területeken. Az alkalmazás egyes területei átfogó, rendszerszintű, globális vagy nemzeti keretek közötti társadalmi tevékenységekre, mások, szűkebb technikai összefüggésekre irányulnak.¹

A társadalomtudományok szerepével, fejlődésével kapcsolatban a jövőt illetően az egyik legérdekesebb kezdeményezés volt a Gulbenkian bizottság prognózisa, amely a nagy jelentőségű globális változásokkal összefüggésben fogalmazta meg a feladatokat és a valószínűsített változásokat.²

Makro szinten, a hatékonyságra törekvő globális vagy állami intézményekben, a kormányzás a XXI. században lehetetlen a társadalmi-gazdasági folyamatok tudományos elemzése, társadalmi-gazdasági diagnózisok és prognózisok nélkül, amelyekben a társadalomtudományok szerepe elengedhetetlenné vált. A sikerre törekvő politikai pártok, mozgalmak, civil szervezetek is egyre gyakrabban igyekeznek a társadalomtudományokra támaszkodni az általuk vallott értékek tudományos vizsgálatában, érvényesíthetőségük realizálásának meghatározásában. A társadalomtudományok eredményeinek hasznosíthatósága a gazdasági folyamatok mikro szintjén is igen fontossá vált például az érdek- és ösztönzési viszonyok terén vagy a menedzsmentben.

Az alkalmazott kutatások egyik alapvető feladata lett annak elősegítése, hogy az érintettek megértsék a változások lényegét, a transzformációk irányát és lehetséges következményeit. Ezzel segíthetik mindazok alkalmazkodó képességét is, akiknek erre szükségük van. A nagy transzformációk korában ugyanis az alkalmazkodás – különösen lényeges feltétele a sikernek, s ennek elmaradása, vagy rossz iránya – a kudarcok egyik leglényegesebb oka lehet. Az alkalmazkodás eszközei között különösen fontosak a társadalmi innovációk. A társada-

¹ Goodwin.R.E. 1996. *The Theory of Institutional Design*. New York: Cambridge University Press. 1996

² Áttekintve a társadalomtudományok globális helyzetét, egyes ágainak egymáshoz való viszonyát, valamint az élettudományokkal és természettudományokkal való kapcsolatát, a bizottság jelentése felvázolta a társadalomtudományok fő feladatait a következő évtizedekben. Ezek között kiemelte a hagyományos, és általa archaikusnak tekintett tudományterületi beosztás átalakításának szükségességét, az interdiszciplinaritás és a transzdiszciplinaritás fontosságát. Wallerstein E. et al. 1996. *Open the Social Sciences: Report of the Gulbenkian Commission on the Restructuring of Social Sciences*. Stanford, Calif.: Stanford University Press. 1996

lomtudományok évtizedek óta foglalkoznak a társadalmi innovációkkal, mint – a változások alapvető, ~~a~~-történelmi, földrajzi és ~~a~~-politikai feltételektől függő eszközeivel. Magyarországon is sok kiváló kutató munkásságában szerepeltek a társadalmi innovációk témái, különösen a vállalati menedzsmenttel összefüggésben. — Tulajdonképpen, széles értelmezésben minden innováció társadalmi, hiszen a műszaki innovációk alkotói is társadalomba ágyazva tevékenykednek. A technikai innovációk is egyidejűleg jelentenek folyamatot, amelyek az újat eredményezik, és jelenthetik az eredményt, a terméket, valamint ezek különböző összefüggéseit és következményeit.

A szűken értelmezett társadalmi innovációk értelem szerint a társadalom folyamataira, viszonyaira, szervezetére és intézményeire vonatkoznak. Nyilvánvaló, hogy ennek keretei rendkívül sokrétűek, komplexek és szerteágazóak lehetnek. A társadalmi innovációk erősíthetik, alátámaszthatják és gyorsíthatják a változásokat, de hatásuk ezzel ellentétes is lehet.

Sok definíciót ajánlottak a társadalomtudósok a társadalmi innovációkról. Az elsőt valószínűleg az innovációval kapcsolatos fogalmak és kutatások atyjának tekintett –Schumpeter 1912-ben megjelent „Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung” /A gazdasági fejlődés elmélete/ c. munkájába tartalmazzan fogalmazta meg. Schumpeter – az alkotó rombolásban döntő szerepet játszó – innovációkat új kombinációkként határozta meg és megkülönböztette a gyártmányra vonatkozó, valamint a folyamatokra és szervezetekre vonatkozó innovációkat. Kiemelte a társadalmi innovációk szükségességét, amelyek a kultúrában, a politikában és a társadalom életmódjában végbe mennek annak érdekében, hogy biztosítsák a technikai innovációk hatékonyságát.

Több más meghatározás is megfogalmazódott³, amelyek közül néhányat itt is említek:

- Olyan innovációk, amelyek céljaikban és eszközeikben egyaránt társadalmiak.

³ Mulgan, Geoff. 2011. „Social Innovation: the state of the field, practice, theory and the future. Paris: UNESCO, Paris. 2011-

- Új ötletek /termékek, szolgáltatások és modellek, amelyek felismert társadalmi szükségleteket elégítenek ki, hatékonyabban, mint a meglévő alternatívák és új társadalmi kapcsolatokat, tőkét vagy együttműködést hoznak létre, amelyek hasznosak a társadalom számára és javítják annak működőképességét.
- Elméletek vagy ötletek, termékek vagy szolgáltatások – célokról és eszközökről, amelyek kifejezhetők értékekben és képességekben a társadalmak működőképességének javítása révén.

A fenti definíciók a társadalmi szükségleteket és ~~a~~ hasznosságot, a javítás szándékát vetik alapul.

A társadalmi innovációk természetesen különböző területekre vonatkozhatnak. Különösen fontosnak és sokrétűnek bizonyult ezek között a gazdaság és az állami intézményrendszer.

Vitatott, hogy a társadalmi és gazdasági reformok és az innovációk mennyire azonos fogalmak. A reformokat általában az adott társadalmakban vagy valamilyen alrendszerben végrehajtott jelentős és progresszív átalakításnak tekinthetjük, amelyek a jobb, hatékonyabb működést, végső soron az életviszonyok javítását szolgálják. Az innovációk lehetnek a reformok eszközei, de lehetnek ezektől teljesen függetlenek is. Sőt, sz szolgálhatnak adott társadalmak keretében ~~retrográd~~ célokat isegyaránt. Lényeges kérdés ezért is, ~~hogy~~ társadalmi innovációknak tekinthetők ~~e~~ az olyan változások, amelyek a társadalom szempontjából nem jelentenek alkotó, hanem sokkal inkább a pusztító rombolást. Ilyenek lehetnek például azok, amelyek a hatalom újraelosztásához, a társadalmi egyenlőtlenségek növeléséhez teremtenek új, hatékony eszközöket, és bizonyos csoportok érdekeit szolgálják.

A társadalmi szerkezetük, politikai rendszerük és fejlettségi szintjük tekintetében különböző, de növekvő kölcsönös függőségben fejlődő államok között, egyik igen érdekes és izgalmas téma a társadalmi újítások nemzetközi elterjedése, diffúziója is.⁴ Közismert tény, hogy

⁴ A társadalmi innovációk egyik fontos szaktekintélye E.Rogers, aki az innovációk terjedésének folyamatát döntően az adott társadalmakra jellemző a-k kommunikációs csatornák jellegétől és hatékonyságától teszi függővé. Döntő fontosságúnak tartja az időtényezőt ~~és~~ a társadalmi rendszer jellegét. Rogers, Everett M. and Shoen-

a társadalmi rendszerekben és az államok között –különböző kommunikációs csatornák működnek. Ezek közvetítő szerepe az innovációk terjedésében különböző feltételektől függ: érdekvizonyoktól, ösztönzőktől, külső kényszertől vagy racionális felismerésektől. Az Európai Unió például megköveteli a csatlakozó államoktól –a szabadság, a demokrácia, az emberi jogok, az alapvető szabadságjogok és a jogrendszer érvényesítését és respektusát, valamint az alkalmazkodást az EU adminisztratív rendszeréhez. Mindez lényeges társadalmi innovációkat követel a tagjelöltéktől a tagság feltételeként. Ugyanakkor az Unió saját jogrendszerét is állandóan újítani kell a bővülés nyomán⁵

A diffúzió esetén is fontos figyelmeztetés Confucius bölcs mondása: „Aki másoktól tanul, de nem gondolkodik, elveszett, aki gondolkodik, de nem tanul másoktól, nagy veszélyben van”.

A társadalmi innovációk forrásai és elterjedésük nagymértékben függenek attól is, hogy a tevékenységek melyik területén bontakoznak ki.

Közismert, hogy – a műszaki újítások forrásai – sem szűkíthetők egy területre, például – a tudomány hozzájárulására, a társadalmi újításoknak még több forrása ismert.

Mikro szinten ezek között a következők különösen lényegesek lehetnek:

gazdasági – pénzügyi újítások tekintetében például – a piac szereplői, a bankrendszer vagy a vállalati menedzsment, a politikai újítások között a politikai pártok, társadalmi szervezetek. A társadalmi innovációk forrásai között jelentős szerepet játszanak a kormányhivatalok és a nemzetközi kormányközi szervezetek is. Az ezekben folyó kutató és elemző munka ritkán képvisel azonban eredetiséget és kreativitást. A javasolt és bevezetett innovációk gyakran közvetlenül a domináló érdekvizonyokra épülnek és az e mögött álló csoportok céljait fejezik ki, vagy közvetlenül szolgálják.

---

maker Floyd F. (1971): *Communication of Innovations. A crosscultural approach*. 2nd ed. New York: The Free Press, New York.

⁵ Elérhető: <http://ec.europa.eu/enlargement/the-policy/conditions-for-enlargement>.

A– kulturális élet újításai között fontos források lehetnek például az oktatási rendszer, a művészetek egyéni és intézményi művelői és terjesztői. Mindezekben természetesen fontos szerepe van a társadalomtudományoknak is.

A társadalomtudományok és a felsőoktatás szerepéről **TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK** **ÉS A FELSŐOKTATÁS SZEREPÉRŐL**

Milyen szerepet játszanak a társadalomtudományok, illetve a társadalomtudósok a társadalmi innovációkban? Az egyértelmű, hogy az innovációval összefüggő kutatások, beleértve a társadalomtudományokat is, mindeddig sokkal nagyobb figyelmet fordítottak a technikai újításokra, mint a társadalmiakra.

Általánosságban megfogalmazható, hogy a társadalomtudományok egyik alapvető feladata a helyes diagnózis– az innovációk háttérével kapcsolatban, valamint– a társadalmi újítások jellegének, bevezethetősége feltételeinek, –szerepének értékelése és lehetséges– következményeinek megvilágítása a társadalmi-gazdasági gyakorlatban és struktúrákban. A társadalmi prognózisoknak e téren különösen fontos szerepe lehet.

Egyértelműen fontos a társadalomtudományok kritikai szerepe az újítások értékelésében, társadalmi háttérük, az érdek- és értékviszonyokkal való kapcsolataik és lehetséges kedvezőtlen –következményeik feltárásában. Különösen fontos ez olyan területeken, ahol az innovációk szűk érdekcsoportokhoz kötődnek s kimenetelük következményei károsak is lehetnek. Példaként idézem Joe Stiglitz Noébel–díjas közgazdászt, aki sokoldalúan elemezte a XX. század utolsó harmadának pénzügyi innovációit, s következtetéseit tömören így foglalta össze: „A célszerű innovációk egyértelműen segítenék a pénzügyi szektort alapvető feladatainak teljesítésében. Ha a pénzügyi szektor ezeket a funkciókat jobban és olcsóbban látná el, valószínűleg

hozzájárulna a gazdaság fejlődéséhez, jólétének növekedéséhez. A legtöbb újítás, amelyet kialakítottak, nem ilyen”⁶.

Sajátos területet képviselnek a társadalomtudományok feladatai között az innovációk bevezetéséhez, alkalmazásához szükséges társadalompolitikai környezet kiválasztásával vagy kialakításával kapcsolatos kutatások (pl. a gazdasági, ökológiai vagy társadalom-jóléti racionalitás). Ugyancsak igen fontos feladat általában a technikai újítóképesség társadalmi feltételeinek elemzése és a konkrét technikai újítások társadalmi összefüggéseinek kutatása is.

Lényeges a társadalomtudományok hozzájárulása az átfogóbb és nagyobb távlatú esetleg globális jellegű változások elemzéséhez és az alkalmazkodáshoz – szükséges újítások megfogalmazásához: például az ökológiai rendszer, vagy a globális intézményrendszer terén. Ezek közé sorolható például a fenntartható fejlődés fogalmának és feltételrendszerének kialakítása. A globális jellegű innovációk esetében – különösen fontos, hogy reális és racionális alternatívákat dolgozzanak ki, amelyek választ jelentenek a nagy transzformációk kihívásaira is. Egyes igen fontos társadalmi innovációk – nemzetközi hálózatokban folytatott közös kutatások eredményei. Globális elterjedésük nagymértékben függ a nemzetközi politikai és intézményi környezettől.

A társadalomtudományok konkrét, új feladatai között a XXI. század jelenlegi szakaszában, az egyik különösen lényeges és bonyolult kihívás a tudásalapú társadalom kibontakozása. Ez az átalakulás minőségileg új kérdések egész sorát állítja a társadalmak és a társadalomtudományok elé. Közöttük természetesen lényeges a fogalom, valamint a folyamat értelmezése, annak megakadályozása, hogy a felületes és kritikátlan megközelítések a tudásalapú fejlődés kibontakoztatásának feladatai megrekedjenek a politikai jelszavak lomtárában. Annak megvívása is fontos, hogy e téren hol tartanak az egyes államok, melyek a szükséges társadalmi innovációk, milyen feladatokat hárít a folyamat a nemzetközi rendszerre az államokra, sőt, az

---

⁶ The Economist, Online. Feb.23.2010.

egyénekre is². Számolni kell például azzal, hogy az egyének életében is megkezdődött egy új interaktív „infoszféra” kialakulása, amelyik jelentős mértékben kiterjesztette információ szerző, tároló és kommunikációs lehetőségeiket. Radikálisan megnövelte az oktatási rendszerrel kapcsolatos követelményeket. Átértékelődik a funkció~~ón~~ális írástudás követelményrendszere és az időtényező is. Az új feltételekhez való alkalmazkodás nemcsak állandó- tanulást és műveleti változásokat követel az egyénektől, hanem új magatartási normákat is. Sajátos új feladatok fogalmazódnak meg az internet-kultúra terjedésével kapcsolatban, amelyik a tudásalapú társadalom kibontakozásának az egyik fontos eszköze. Hazánkban sem ismerte fel a hivatalos tudománypolitika a társadalomtudományok különösen fontos és sokoldalú- szerepét ebben a feltételrendszerben diigitalizációra épülő- internet-kultúra kibontakozásának korában. Az internet-kultúra terjedésének előmozdítása ugyanis nemcsak a hozzáférést és a szakismeret követel. Természetesen²- tisztában kell lenni például azzal a veszéllyel, hogy miközben a lakosság egy része bekapcsolódik a gyors és globális mobilitást lehetővé tévő globális cyber-társadalomba, egy másik része pedig, amelyik nem rendelkezik a szükséges interaktív lehetőségekkel és képességekkel, gyorsan marginalizálódhat. Más jellegű és igen fontos feladat², annak megakadályozása, hogy az internet-kultúra félművelt, felületes²,- társadalmi és történelmi tapasztalatokkal nem rendelkező, -könnyen manipulálható egyének tömegét eredményezze. A társadalomtudományoknak és az oktatási rendszernek², valamint a társadalmi innovációknak ebben különösen fontos szerepe lehet. Lényeges társadalmi- újításokat követelnek olyan folyamatok is, mint például a „tele-munkahely”, a telemarketing és az elektronikus kereskedelem terjedése.

A tudásalapú gazdaságba és társadalomba való átmenet szempontjából meghatározó fontosságú az oktatási rendszer és különösen a felsőoktatás. A társadalmi innovációk szempontjából a felsőoktatás kettős szerepet játszik. Egyrészt igazodnia kell a tudásalapú társadalom kibontakozásával összefüggő követelményekhez, másrészt a társadalomtudományok fejlesztésének, a-társadalmi újítások tömegének és elterjesztésének döntő fontosságú forrása. A tudásalapú társadalom kibontakozása során a felsőoktatás globális méretekben és gyorsan bővült. A tömegmértetűvé vált felsőoktatás növekvő mértékben tudta biztosítani a tudásra épülő fejlődéshez szükséges emberi erőforrásokat.

Figyelemreméltó a fejlődő országok gyors felzárkózása. Ez tovább növeli a magasan képzett szakemberek kínálatát. akik ráadásuk sokkal olcsóbbak is², mint a fejlett államokbeli

kollégáik - Ázsia e tekintetben különösen vonzó térséggé fejlődött. A magas képzettségű munkaerőre épült versenyelőnyök lassan elhagyják a fejlett világot.

Az átmenet a tudásalapú gazdaságba a globalizálódó versenyvilágban globális méretekben is napirendre tűzte a felsőoktatás reformjának kérdéseit és s irányait. Több évtizede napirenden van ezzel kapcsolatban néhány fontos kérdés. Ilyenek például:-

- -a tömegegyetem és a kutató egyetem viszonya, a felsőoktatás finanszírozásának problematikája;
- -a finanszírozás problémái; s az a kérdés, hogy ezt az ún. tercier szintet is mindenki számára ingyenesen hozzáférhetővé kell-e tenni;
- -célszerű-e a felsőoktatást üzleti vállalkozásként is fejleszteni;
- -az állam szerepe és az egyetemi autonómia jövője;
- -miképpen lehetne csökkenteni a felsőoktatási intézmények színvonalában megmutató hatalmas különbségeket,? sStb.

A felsőoktatás jövőjével kapcsolatban széles körben osztják azt a véleményt, hogy nem a mai munkahelyre, hanem a holnapra kell képezni az embereket. Nemcsak a munkaerőpiac szükségleteivel de az egyének igényeivel is számolni kell. Ennek része az is, hogy több és hasznos -tudásra tegyenek szert és jobb lehetőséghez jussanak a társadalmi mobilitás létráin, de az is hogy egyéni képességeiket, érdeklődésüket is vegye figyelembe a rendszer a társadalom szempontjából is racionális keretek között.- Súlyos tévedés és hiba az oktatás és különösen a felsőoktatás reformjának céljait egy dimenzióra szűkíteni.

Növekvő teret kapnak a felsőoktatás tartalmi kérdései is. A nemzetközi vitákban- széles körben osztják azt a véleményt, hogy a globális verseny, a tudástömeg bővülése, az oktatási rendszer egymásra épülése és az intézményi szakosodás radikális változásokat követel a felsőoktatásban szinte minden szakterületen. Az alapkövetelmények között a tömegegyetemeket végzetekkel -kapcsolatban is megfogalmazódtak ennek kapcsán- a XXI. századra vonatkozóan fontos- témák:

- szakterületük alapvető elméleti és technikai összefüggéseinek és tendenciáinak ismerete;
- a kommunikációs képességek: gondolataik világos kifejezésére szóban és írásban,
- magas szintű képesség az új információk befogadására, értékelésére, feldolgozására, hasznosítására– és átadására;
- kritikai képességek a problémák megértésére és befogadására, mennyiségi és minőségi összefüggéseikkel, alkotó módon– és jövőorientáltan;
- képesség az erőforrások fenntartható és produktív használatára;
- képesség az alkalmazkodásra, etikus és fegyelmezett módon;
- a diverzitás tényeinek, a másságnak elfogadása és tisztelete.

A fentiekkel összefüggésben is lényeges feladata a társadalomtudományoknak az olyan innovációk kimunkálása, amelyek segíthetik a felsőoktatást saját szakterületükön, reális és realizálható eszközöket ajánlhatna~~kk~~– új, –a –globális változásokat figyelembe vevő szakképzettségre, magatartási, erkölcsi normák kialakítására és érvényesítésére.

A társadalomtudományok felkészültsége, „képességei”~~TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK FELKÉSZÜLTSEGE, „KÉPESSÉGEI”~~

Menyire készültek fel a társadalomtudományok az új követelmények teljesítésére?

Az UNESCO, az ENSZ Egyetem– és más nemzetközi szervezetek elemzése a társadalomtudományok helyzetéről és feladatairól együtt azt hangsúlyozzák, hogy az elmúlt évtizedekben jelentős fejlődés ment végbe a társadalomtudományok terén. Nöttek a társadalmak elvárásai is. Nem utópiákat rendel a társadalom, hanem reális, jövő orientált megoldásokat különösen olyan területeken, mint az élet minőségének javítása, a fejlődés fenntarthatósága, az egyének, a nemzetek és az emberiség biztonságának erősítése, az emberek és az intézmények– jobb felkészítése a nagy változásokra.

Szilárd szabályokon alapuló empirikus kutatásokra épült fejlődés bontakozott ki a társadalomtudományok számos fontos ágában, ami sokoldalúan hatott az elméletekre is. Az új követelmények között kiemelkedő helyet kaptak a valóság által is bizonyított elméletek, koncepciók is.

A specializálódás és a szintetizálás egyidejű terjedése is jelezte annak felismerését, hogy a társadalmi folyamatok bonyolultabbá válása és kölcsönhatásaik erősödése radikálisan új megközelítéseket követel. A fejlődés szükségleteinek és a tudományos felismerések alakulásának megfelelően a társadalomtudományok jelentős mértékben differenciálódtak, új területekkel bővültek. A globalizáció folyamatai e téren különösen jelentős következményekkel jártak. Ugyancsak jelentős és sajátos változást képvisel a lélektan különböző ágainak kialakulása nyomán a pszichológia társadalmi jelentőségének bővülése és hozzájárulása az emberek társadalmi viselkedésének, magatartásának tudományos elemzéséhez. A lélektani megközelítések bevonultak az antropológiába, a közgazdaságtudományba, a szociológiába és a politika tudományba is.

Mélyreható változásokhoz vezetett a társadalomtudományok viszonylagos helyzetében a föld biológiai létfenntartó képességét veszélyeztető emberi tevékenységek, az ember és az élet más formái, illetve az életet fenntartó tényezők közötti szoros kölcsönhatások felismerése. Ez a felismerés döntő változásokat eredményezett a társadalomtudományok és a természettudományok viszonyában is.

A társadalomtudományok minden területén megnőtt a mérhetőség, a kvantifikálás fontossága, ami jelentős fejlődéshez vezetett a kutatás módszereiben, a társadalomtudományok viszonyában a tényekhez, az adatokhoz. Ennek nyomán is új diszciplínák bontakoztak ki. Minőségi változásokat eredményezett az információs forradalom is. Hatalmas világméretű hálózatok jöttek létre, amelyek megköveteli a közötti kölcsönhatások érvényesüléseket. Döntő mértékben javult az adatok biztosításának, tárolásának és kezelésének technikája, valamint és minőségi változások történtek az összehasonlíthatóság tudományosságában is.

Számottevően bővült a társadalomtudományi kutatások bázisa. Soha nem volt ennyi- aa társadalmi-gazdasági- folyamatok elemzőinek, kritikusainak vagy apologetáinak deklarálható személyek száma a világon. Soha nem volt ilyen mértékű a társadalomtudományok művelőinek befolyása az egyénekre, a társadalmakra és a társadalom intézményeire. mint... Részvételük messze túlme~~g~~ny a tudomány -hagyományos intézményein, az egyetemeken vagy a- kutatóintézeteken. Sok társadalomtudós vesz részt vezető szinten társadalmi mozgalmakban, politikai pártokban, a kormányzatban, az államapparátusban, a a-vállalatok irányít~~ás~~ában. Soha nem volt a társadalomtudományoknak ilyen jelentős befolyása a közvéleményre, a média révén. Mindebből következik az is, hogy- felkészültségük, a különböző filozófiai, szociológiai, közgazdaságtudományi iskolák viszonya a társadalmak realitásaihoz, elemzéseik, diagnózisaik, modelljeik és ajánlásaik, a társadalmi konstrukciókban játszott szerepük helyessége éppúgy, mint tévedéseik, hatása a múltbelinél sokkal jelentősebb. Rendkívül hasznosak lehetnek ezek a társadalmak számára, de súlyos károkat is okozhatnak. A társadalomtudományok művelőit képző intézmények felelő~~s~~sége is jóval nagyobb a társadalmak életében, mint a természettudósoké.

Nem szabad természetesen figyelmen kívül hagyni azt, hogy aA társadalomtudományok a XXI. században is különböző iskolákat, irányzatokat képviselnek. Analitikus és normatív megközelítésük -alapján különböznek aszerint is, hogy a társadalmak vagy a- gazdaság makro-, mezo- vagy mikro-folyamataival foglalkoznak. Az interdiszciplináris, rendszerelméletre épült irányzatok, az institucionalisták, a konstruktivisták, a dekonstruktivisták, a posztmodernnek, az egyházak társadalmi tanításaira építő irányzatok, a- neomarxisták feladataik meghatározásában (-/diagnózis vagy alkalmazás-), módszereikben és természetesen, következtetéseikben is eltérhetnek egymástól. Az alkalmazás szemszögéből figyelemreméltó az ún. eklektikusok térnyerése általában és különösen az alkalmazott társadalomtudományok terén. Ezek igyekeznek a különböző elméleti megközelítéseket integrálni, azok -fontos és racionálisnak tartott megközelítése~~i~~re építeni.

Aligha vitatható, hogy a fejlődés kívánatos útjaival, a válságok humanista megoldásának módozataival, - az általános emberi erkölcsi normákból és az emberiség fennmaradásának és fejlődésének érdekeiből kiinduló megoldásokkal kapcsolatos kutatások növekvő jelentőségű-

ek a társadalomtudományok feladatai között hazánkban is. A társadalomtudományok szerepe és a társadalmi innovációk jelentősége elkerülhetetlenül növekedni fog. Különösen jelentős szerepe lesz a jövőben a pedagógiának minden szinten. Növekvő jelentőségűvé vált a multidiszciplináris és transzdiszciplináris megközelítés is, hiszen komplex – gazdasági, társadalmi, politikai folyamatokra és jelenségekre aligha – lehetséges elszigetelt közgazdasági, szociológiai, politológiai vagy jogi magyarázat. Minden korábbinál fontosabb követelményként fogalmazódik meg az egyes tudományterületek szorosabb, szervezesebb összekapcsolása, egymásra épülése, vagyis a rendszerszemlélet erősítése.

E néhány gondolat is arra utal, hogy a magyar tudománypolitikában, a jövőben nem szükséges kitérni a társadalomtudományok bázisait, hanem lényegesen nagyobb figyelmet kell fordítani a társadalomtudományok fejlesztésükre. Ezért is sajnálatos, hogy a részben már bevezetett és a következő időszakra tervezett további változtatások a kutatásokban, az oktatási rendszerben és különösen a felsőoktatásban, súlyos és csak hosszú idő alatt kiheverhető csapást mérhetnek a társadalomtudományokra is. Sikeres magyar fejlődés a XXI. század világában – jelentős társadalmi innovációk nélkül, amelyek hazai kimunkálásában, illetve a külföldön született és hasznosnak bizonyult – társadalmi innovációk kritikus alkalmazásában a társadalomtudományok döntő tényezők.

Irodalomjegyzék

~~TAKING EUROPEAN KNOWLEDGE SOCIETY SERIOUSLY /Report of the Expert Group on Science and Governance to the Science, Economy and Society Directorate. Directorate General for Research, European Commission, 2007. Taking European Knowledge society seriously. Report of the Expert Group on Science and Governance to the Science, Economy and Society Directorate.~~

Hochgerner Josef: Applying Social Science and Research to Improve Societal Development. Centre for Social Innovation in Vienna.

~~Hochgerner Joseph. 2011. The Analysis of Social Innovations as Social Practice. Bridges, Vol. 30, 10.24.2011,~~

Noya, Antonella (ed.) ~~(2009.)~~ *The Changing Boundaries of Social*

~~Enterprises.~~ Paris: OECD.

A. Noya ~~and~~ & E. Clarence ~~(eds.)~~ ~~(2009.)~~ *Community Capacity Building: Creating a Better Future Together.* Paris: OECD.

Hans-Dieter Evers. 2009. *Knowledge Society and the Knowledge Gap.* *Center for Development Research (ZEF), University of Bonn, Germany.* ~~2009~~

UNESCO. 2005. *Towards Knowledge Societies. World Report.* ~~2005~~